

200 ΧΡΟΝΙΑ ΑΠΟ ΤΟ 1821

Ελληνική Επανάσταση: Έκανε τη Μεσόγειο ασφαλή για τα εμπορικά και αμυντικά συμφέροντα της Ευρώπης

Ανάλυση ΚΙΜΩΝΑ Π. ΣΤΕΡΙΩΤΗ (*)

Εαν θέλουμε να απαλλαγεί η Ελλάδα από τον αναδυόμενο «νεο-οθωμανικό επεκτατισμό» πολλά έχουμε να διδαχθούμε από τις εντυπωσιακές πολεμικές επιτυχίες και τους διπλωματικούς ελιγμούς των προγόνων μας πριν από 200 χρόνια. Η Ελληνική Επανάσταση ξεκίνησε την αποδιάρθρωση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, γιατί οι Έλληνες Επαναστάτες κατάφεραν να αποκτήσουν ισχυρούς συμμάχους, προωθώντας τα εμπορικά και αμυντικά συμφέροντά τους στη Μεσόγειο και στη Μαύρη Θάλασσα.

Η επιτυχία της Επανάστασης του 1821 οφείλεται σε καθοριστικό βαθμό στη συμμαχία Βρετανίας, Ρωσίας και Γαλλίας για την προώθηση του εξωτερικού εμπορίου και την ασφάλεια των θαλάσσιων μεταφορών τους στη Μεσόγειο, Αδριατική, στο Αιγαίο και στη Μαύρη Θάλασσα.

Οι τρεις αυτές χώρες είχαν φθάσει σε εκείνο το σημείο «οικονομικής ωρίμανσης» που τους επέβαλε να υποστηρίξουν την ανάπτυξη του εμπορίου τους σε νέες αγορές και πηγές πρώτων υλών, δημιουργώντας νέες εμπορικές οδούς με τη δύναμη των πολεμικών στόλων και στρατών τους. Έτσι, η ανεξαρτητοποίηση της Ελλάδας από τη συμμαχία Βρετανών, Ρώσων και Γάλλων ήταν αναγκαία, προκειμένου να γίνει η Ελλάδα «ισχυρό στρατιωτικό προγεφύρωμά» τους και να ανοίξουν εμπορικοί δρόμοι που ήσαν κλειστοί, καθώς ελέγχονταν από τα φρούρια των Οθωμανών γύρω από τη Μεσόγειο και τα Στενά των Δαρδανελλίων.

Η Επανάσταση του 1821 ήταν το «εφαλτήριο» για τις Μεγάλες Δυνάμεις να πετύχουν την αυτονόμηση της Αιγύπτου, Τυνησίας και Αλγερίας στη Μεσόγειο και της Ρουμανίας στη Μαύρη Θάλασσα.

Επιπλέον, η Ελληνική Επανάσταση έβαλε την «ταφόπλακα» στην Ιερά Συμμαχία που είχε δημιουργηθεί υπό την ηγεσία των Αυστριακών, οι οποίοι είχαν μια πολύ ισχυρή συμμαχία με την Οθωμανική Αυτοκρατορία.

Η Βρετανία ήταν εκείνη που χάραξε την κατάλληλη Διπλωματική Στρατηγική για να εξουδετερώσει το μηχανισμό του Συνεδρίου της Βιέννης, προσελκύοντας τη Ρωσική Αυτοκρατορία και τη Γαλλία. Αυτός ο Στρατηγικός Στόχος επετεύχθη σταδιακά με την κατάλληλη αξιοποίηση του «Ελληνικού Ζητήματος».

Ωστόσο, εάν δεν ήταν η ρωμαλέα μαχητικότητα των Ελλήνων επαναστατών σε στεριά και θάλασσα δεν θα ήταν εφικτό για τη Βρετανία να πετύχει την εξουδετέρωση της Ιεράς συμμαχίας και να επιτευχθεί – μαζί με τη Ρωσία και Γαλλία – η πρώτη μεγάλη αποδιάρθρωση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Ενώ, οι επαναστάσεις στη νότια Ιταλία, Ισπανία και Πορτογαλία

συνετρίβησαν από δυνάμεις της Ιεράς Συμμαχίας, την ίδια περίοδο επικρατούσε πλήρως η Επανάσταση στην Πελοπόννησο και σε πολλά νησιά!

Οι μεγάλες θυσίες των Ελλήνων επαναστατών και η συμπαράσταση σε αυτούς από τις τρεις Μεγάλες Δυνάμεις οδήγησε σε αποτυχία την πολιτική του Μέττερνιχ να αποτρέψει τον πρώτο διαμελισμό της συμμαχου Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Στη Μεσόγειο κυριάρχησαν για πρώτη φορά οι πολεμικοί στόλοι και άνθισαν το διεθνές εμπόριο και η εθνική οικονομική ανάπτυξη σε πολλές χώρες και περιοχές της Μεσογείου και της Μαύρης Θάλασσας.

Το 1830 η Ανεξάρτητη Ελλάδα – γεωγραφικά ασήμαντη, με σύνορα στη γραμμή Αμβρακικού και Παγασητικού κόλπου - έγινε η πιο σημαντική χώρα και το «αντίπαλο δεος» απέναντι από την αχανή Οθωμανική Αυτοκρατορία για την αμυντική προστασία των διεθνών εμπορικών και ναυτικών συμφερόντων των Ευρωπαίων στη Μεσόγειο, Αδριατική και στο Αιγαίο.

Αυτά είναι τα κύρια συμπεράσματα που προκύπτουν από την πορεία των διπλωματικών σχέσεων και πολεμικών εξελίξεων στη Νότια Ευρώπη και Βόρεια Αφρική μεταξύ 1815 και 1833, με κύριο διεθνούς σημασίας γεγονός αυτής της περιόδου, μετά την ήττα του Ναπολέοντα, την Ανεξαρτησία της Ελλάδας.

Η ΕΥΡΩΠΗ ΜΕΤΑ ΤΟ 1815

Το τέλος των ναπολεοντείων πολέμων και οι όροι της Συνθήκης των Παρισίων (Νοέμβριος 1815) ωφέλησαν εξαιρετικά τα αμυντικά συμφέροντα της τετραπλής Συμμαχίας (Αγγλίας, Αυστρίας, Πρωσίας και Ρωσίας). Κυρίως όμως ήταν η Αυστρία εκείνη που ωφελήθηκε περισσότερο από την ήττα του Ναπολέοντα με τη λειτουργία του μηχανισμού του Συνεδρίου της Βιέννης, για την εξασφάλιση της διαρκούς ειρήνευσης στην Ευρώπη.

Ο Μέττερνιχ, ο ...«αμαξηλάτης της Ευρώπης», μέσω της Ιεράς Συμμαχίας (Αυστρία, Ρωσία και Πρωσία) δημιούργησε ένα μηχανισμό στρατιωτικών παρεμβάσεων για την κατάπιξη κάθε δημοκρατικής αντίδρασης και δημιουργίας καθεστώτων που δεν θα ήταν ελεγχόμενα. Αυτό ήταν ιδιαίτερα σημαντικό γιατί στην Ισπανία, Πορτογαλία και στην Ιταλία έγιναν επαναστάσεις, που διεκδικούσαν συνταγματικές μεταρρυθμίσεις. Αυτές οι επαναστάσεις κατεστάλησαν βιαίως μετά τις αποφάσεις των συνεδρίων του Λαϊμπαχ (1821) και της Βερόνας (1822).

Επιπλέον οι Αυστριακοί πρωτοστάτησαν και δημιούργησαν από τον Ιούνιο του 1815 τη Γερμανική Συνομοσπονία με 40 κράτη και κρατίδια και δικό της στρατό. Η Συνομοσπονδία ήταν μια τεράστια ένωση αγορών που έφτασε να ελέγχει τις οικονομίες χωρών από τη νότια Ιταλία έως τη Βόρεια Θάλασσα.

Όμως, η στρατηγική επιβολής απολυταρχικών καθεστώτων που υιοθέτησε ο Μέττερνιχ ήταν αντίθετη με τα οικονομικά, πολιτικά και αμυντικά συμφέροντα της Μεγάλης Βρετανίας:

- Η βρετανική οικονομία ήταν εξωστρεφής, προσανατολισμένη στην ανάπτυξη του διεθνούς εμπορίου και των θαλάσσιων μεταφορών. Όμως, το βρετανικό οικονομικό σύστημα διέτρεχε «κινδύνους απομόνωσης», καθώς η Μεσόγειος, η Αδριατική και το Αρχιπέλαγος ελέγχονταν πλήρως ή σε πολύ μεγάλο βαθμό από ναυτικές βάσεις των Τούρκων και των πλέον στενών τους συμμάχων, των Αυστριακών, οι οποίοι είχαν τον έλεγχο μεγάλου μέρους της Αδριατικής.

- Η σύνδεση των αγορών 40 χωρών από τη Γερμανική Συνομοσπονδία αποτελούσε πρόσθετη απειλή για την αναδυόμενη δυναμική βιομηχανία της Βρετανίας.

Από την άλλη πλευρά η Ρωσία - που στήριζε τις εισαγωγές της μέσω του εξαγωγικού εμπορίου σιτηρών - διέτρεχε μόνιμο κίνδυνο αποκλεισμού των εμπορικών συναλλαγών της από τους Τούρκους στα Στενά και στο Αιγαίο. Το 1820 η Μαύρη Θάλασσα, τα Στενά, το Αιγαίο, η Μεσόγειος και η Αδριατική ήσαν γεμάτες από φρούρια και παράκτιες οχυρώσεις των Οθωμανών που θα μπορούσαν να παρεμποδίσουν τις μεταφορές εμπορευμάτων της Βρετανίας, Γαλλίας και Ρωσίας. Ίδια ακριβώς κατάσταση επικρατούσε με τις οχυρώσεις των Οθωμανών κατά μήκος της Βόρειας Αφρικής, της Ερυθράς Θάλασσας και σε μέρος της Αραβικού Κόλπου.

Όλες αυτές οι «κλειστές θάλασσες» - που τις δημιουργούσαν τα φρούρια των Οθωμανών - αποτελούσαν εμπόδια για εκείνες τις Δυνάμεις που ήθελαν να ανοίξουν οι εμπορικοί θαλάσσιοι δρόμοι και να αντλήσουν νέα εισοδήματα.

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Η ευρωπαϊκή διπλωματία στις αρχές του 19^{ου} αιώνα επηρεάζεται και διαμορφώνεται σε ολόένα και πιο καθοριστικό βαθμό από την ανερχόμενη επιχειρηματική τάξη που αναπτύσσει διεθνείς δραστηριότητες και απαιτεί ολόένα και μεγαλύτερες εξουσίες. Ο μερκαντισμός, η Βιομηχανική και η Γαλλική Επανάσταση και οι ναπολεόντειοι πόλεμοι που ακολούθησαν κατέφεραν ουσιαστικό πλήγμα στις δομές της φεουδαρχίας και της μεγάλης γαιοκτησίας, που είχαν και τον έλεγχο της πολιτικής εξουσίας. Η ταχύτατα ανερχόμενη ευρωπαϊκή επιχειρηματική τάξη επέβαλε περισσότερο από ποτέ την προσαρμογή της διπλωματίας στις ανάγκες των επιχειρηματιών με διεθνείς δραστηριότητες για άνοιγμα των «κλειστών αγορών». Οι Συνθήκες Αψβούργων και Οθωμανών (Κάρλοβιτς 1699 και Πασάροβιτς 1718) και αργότερα μεταξύ Ρώσων και Οθωμανών, με τη Συνθήκη του Κιουτσούκ Καϊναρτζή (1774), συνέβαλαν εξαιρετικά στην άνθιση του διεθνούς εμπορίου μέσω Δούναβη, Μαύρης Θάλασσας, Στενών, ελληνικού Αρχιπελάγους, Μεσογείου και της Αδριατικής.

Από τους λαούς που ήσαν υπόδουλοι στην Οθωμανική Αυτοκρατορία οι Έλληνες ήσαν εκείνοι που είχαν περισσότερο ανεπτυγμένη επιχειρηματική τάξη και η οποία είχε άμεση συνεργασία με την ευρωπαϊκή επιχειρηματική τάξη, η οποία επεδίωκε τη συνεχή ανάπτυξή της σε νέες αγορές. Στην Ελλάδα η επιχειρηματική τάξη «γεννήθηκε» από το 18^ο αιώνα επειδή επωφελήθηκε:

- αρχικά από την ελευθερία μετακίνησης των εμπορών και των χερσαίων εμπορευματικών μεταφορών μεταξύ Αυστριακής και Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και
- στη συνέχεια από τη μεγάλη ανάπτυξη των ναυπηγήσεων και θαλάσσιων μεταφορών από ελληνικά πλοία, τα οποία ήλεγχαν το μεγαλύτερο ποσοστό του μεταφορικού έργου στη Μεσόγειο.

Πριν από την Επανάσταση του 1821 η ανάπτυξη του Παροικιακού Ελληνισμού και της Ελληνικής Επιχειρηματικότητας σε υπό οθωμανική κυριαρχία περιοχές οφείλεται σε εξαιρετικό βαθμό στις πιέσεις και στους πολέμους των Ευρωπαϊκών Δυνάμεων να ανοίξουν οι υπό τον έλεγχο των

οθωμανικών φρουριών «κλειστές θάλασσες» και να προστατευθούν οι θρησκευτικές ελευθερίες των Χριστιανών, ακόμη και (ως ένα βαθμό) οι οικονομικές και εμπορικές δραστηριότητές τους.

Οι Έλληνες έμποροι της διασποράς και της υπόδουλης Ελλάδας είχαν πλήρη γνώση των εμπορικών και πολιτικών επιδιώξεων των Μεγάλων Ευρωπαϊκών Δυνάμεων. Έτσι, ως μέλη της της Φιλικής Εταιρείας προσάρμοζαν κατάλληλα τους εθνικούς στόχους για Ανεξαρτησία της Ελλάδας με τις πολιτικές αυτών των Δυνάμεων.

Εξάλλου και οι υψηλόβαθμοι Έλληνες αξιωματούχοι – που υπηρετούσαν σε σημαντικές κυβερνητικές θέσεις της Ρωσικής Αυτοκρατορίας, της Υψηλής Πύλης και των παραδουναβίων χωρών – γνώριζαν άριστα τις επιδιώξεις της διπλωματίας των Ευρωπαϊκών Δυνάμεων και της Υψηλής Πύλης και προσάρμοζαν κατάλληλα τη διαμορφούμενη πολιτική αρχικά της Φιλικής Εταιρείας και αργότερα – από το 1824 – τις πολιτικές επιδιώξεις του Αγγλικού, Ρωσικού και Γαλλικού Κόμματος.

Αυτή η προσαρμοστικότητα των Ελλήνων – για σύνδεση των Εθνικών Στόχων με τα εμπορικά και αμυντικά συμφέροντα των Ευρωπαϊκών Δυνάμεων στην ευρύτερη περιοχή της Μεσογείου - απέδωσε σημαντικούς καρπούς για όλες τις πλευρές και σε βάρος της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

Έτσι, το «Ελληνικό Ζήτημα» μπόρεσε να αξιοποιηθεί κατάλληλα από τους Βρετανούς, Ρώσους και Γάλλους, γιατί η αναδυόμενη ελληνική επιχειρηματική τάξη είχε κοινά οικονομικά συμφέροντα με τις Ευρωπαϊκές Δυνάμεις και διέθετε τους κατάλληλους ανθρώπους να συνεργασθούν με τους διπλωμάτες και στρατιωτικούς των Μεγάλων Δυνάμεων.

Εππλέον, οι Έλληνες πλοιοκτήτες και ναυτικοί ήσαν οι πλέον κατάλληλοι και με τεράστιες εμπειρίες για να βοηθήσουν στην ουσιαστική προώθηση των εμπορικών και αμυντικών συμφερόντων των Μεγάλων Δυνάμεων στη Μεσόγειο.

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΝΟΙΚΤΩΝ ΘΑΛΑΣΣΩΝ

Το τέλος των ναπολεοντείων πολέμων βρήκε την Βρετανία να είναι στη φάση της βιομηχανικής και διεθνούς εμπορικής απογείωσης. Αν και έχασε τις αποικίες της στην Αμερική, η Βρετανία εστίασε την Αναπτυξιακή Στρατηγική της στη μεγάλη επέκταση του θαλάσσιου εμπορίου της προς τις περιοχές και τα νησιά που περιβάλλονται από τη θάλασσα της Κίνας και τον Ινδικό Ωκεανό.

Η διπλωματία της Βρετανίας ήταν προσαρμοσμένη στην ικανοποίηση των αναγκών του «οικονομικού μοντέλου» της χώρας:

- αύξηση του Εθνικού Εισοδήματος μέσω της κατάκτησης περιοχών με σημαντικές πρώτες ύλες για διάθεσή τους στη διεθνή αγορά,
- επίτευξη των καλλίτερων επιδόσεων στις διεθνείς εμπορικές συναλλαγές,
- ανάπτυξη των διεθνούς δανεισμού (ως νέας πηγής δημιουργίας Εθνικού Εισοδήματος),
- συγκέντρωση και αξιοποίηση τεραστίων όγκων ιδιωτικών κεφαλαίων από τη λειτουργία της διεθνώς μεγαλύτερης χρηματιστηριακής και ομολογιακής αγοράς, αυτής του Λονδίνου,

- εισοδήματα από θαλάσσιες μεταφορές, ασφαλίσεις εμπορευμάτων και πλοίων, ναυπηγήσεις κλπ.

Έτσι, ενώ οι ευρωπαϊκές κυβερνήσεις στόχευαν κυρίως στην ενίσχυση των «ζωνών επιρροής» τους στη γηραιά ήπειρο, οι Βρετανοί άπλωναν ένα τεράστιο διεθνές εμπορικό και τραπεζικό δίκτυο που απαιτούσε πολύ ισχυρό εμπορικό και πολεμικό ναυτικό.

Για τους ανωτέρω λόγους η εξωτερική πολιτική της Βρετανίας μετά το 1815 – με την κατάκτηση της Κεϋλάνης – είχε ως κύριο στόχο την ελευθερία του διεθνούς εμπορίου. Και αυτή επιβαλλόταν τελικά από τον κυρίαρχο πολεμικό στόλο της και την απόκτηση στρατηγικής σημασίας ναυτικών βάσεων. Καρπός αυτής της πολιτικής ήταν και η Γενική Ναυτιλιακή Συνθήκη για την καταπολέμηση της πειρατείας που υπέγραψε η Βρετανία με εμιράτα του Αραβικού Κόλπου (Φεβρουάριος 1820).

Όμως στη Μεσόγειο η κατάσταση δεν ήταν ιδανική για τα εμπορικά και αμυντικά συμφέροντα της Βρετανίας:

- Η Οθωμανική Αυτοκρατορία, όπως ήδη αναφέρθηκε, ήλεγχε με ναυτικές βάσεις το μεγαλύτερο μέρος της Μεσογείου, όπως επίσης και τις δύο πλευρές της Ερυθράς Θάλασσας και μεγάλο μέρος του Αραβικού Κόλπου. Η Αίγυπτος και η Ελλάδα ήσαν τα «κλειδιά» για να ανοίξουν οι εμπορικοί δρόμοι της Μεσογείου προς τις αγορές της νότιας Ασίας. Διαφορετικά το εμπόριο της Βρετανίας με τις χώρες της νότιας Ασίας έπρεπε να αναπτύσσεται μέσω του περίπλου της Αφρικής και με πολύ μεγαλύτερο κόστος.
- Η πειρατεία ήταν πολύ ισχυρή στη Μεσόγειο και στο Αιγαίο με ορμητήρια σε περιοχές που ελέγχονταν από τις οθωμανικές αρχές (Αλγερία). Αυτή η ανεξέλεγκτη κατάσταση έκανε αρκετά επισφαλείς τις θαλάσσιες μεταφορές για τις Μεγάλες Δυνάμεις της Ευρώπης.
- Αυστρία και Πρωσία είχαν τον έλεγχο ολόκληρης της κεντρικής Ευρώπης μέσω της Γερμανικής Συνομοσπονδίας, ενώ διέθεταν ναυτικές βάσεις στην Αδριατική και στη Βόρειο Θάλασσα.
- Μέσω της Ιεράς Συμμαχίας η Αυστρία επεδίωκε τον προσεταιρισμό Ισπανίας και Πορτογαλίας για να εξασφαλίσει διέξοδο προς τον Ατλαντικό, ενώ βιαίως επέβαλε στρατιωτικό έλεγχο στα κρατίδια της Ιταλίας για να αποκτήσει σημαντικό έλεγχο στην Αδριατική και στη Μεσόγειο.

Με αυτά τα δεδομένα η ναυτική ισχύς της Βρετανίας παρέμενε αβέβαιη στη Μεσόγειο, παρά τις ναυτικές βάσεις που διέθετε σε Μάλτα και Ιόνια Νησιά.

Για να αποφύγει μια δυσάρεστη γι' αυτήν εξέλιξη στην Ευρώπη, η Βρετανία στο διπλωματικό τομέα, από το 1815 και μετά, ακολουθούσε μια «πολιτική μη επέμβασης» στις εσωτερικές υποθέσεις των κρατών της Ευρώπης. Και αυτό γιατί οι Βρετανοί δεν ήθελαν ανάμειξη των Ευρωπαίων στις εσωτερικές υποθέσεις της Βρετανίας. Εάν γινόταν αποδεκτή η πολιτική εσωτερικών επεμβάσεων του Μέττερνιχ η Βρετανία κινδύνευε να δεχθεί επεμβάσεις σε ευαίσθητα εσωτερικά θέματα, όπως ήταν η κατοχή της Ιρλανδίας.

Παράλληλα, το ιδιότυπο καθεστώς της αγγλοκρατούμενης Ιονίου Πολιτείας με τις ναυτικές βάσεις των Βρετανών στα Επτάνησα παρέμενε αβέβαιο, αφού ήταν αποτέλεσμα της ήττας των Γάλλων, που ήσαν οι προηγούμενοι επικυρίαρχοι των ελληνικών νησιών.

Με βάση τα ανωτέρω γεωστρατηγικά δεδομένα οι βρετανικές κυβερνήσεις έπρεπε να ακολουθήσουν πολιτικές που θα επέτρεπαν την ασφαλή ναυσιπλοΐα και τη διεξαγωγή του διεθνούς εμπορίου μέσω της σημαντικής συρρίκνωσης του αμυντικού θώρακα των Οθωμανών γύρω από τη Μεσόγειο.

Και η Ελληνική Επανάσταση με το ισχυρό ναυτικό και τα πολυάριθμα λιμάνια ήταν η «μεγάλη ευκαιρία» που ζητούσαν οι Βρετανοί για να πετύχουν τα σχέδιά τους για τη Μεσόγειο.

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΓΙΑ ΜΕΣΟΓΕΙΟ ΚΑΙ ΑΙΓΑΙΟ

Μετά το 1815 η Βρετανία άρχισε να αποδυναμώνει το μηχανισμό ελέγχου και επεμβάσεων στα εσωτερικά των κρατών της Ευρώπης μετά το Συνέδριο της Βιέννης:

- Στο Συνέδριο του Τροπάου (Νοέμβριος 1820) η Βρετανία εξέφρασε τις αντιρρήσεις της για το θέμα της κατάπνιξης της επανάστασης στο Βασίλειο της Νάπολης με αυστριακά στρατεύματα. Γιατί η βρετανική κυβέρνηση αντιλαμβανόταν τον κίνδυνο της στρατιωτικής επέκτασης της Αυστριακής Αυτοκρατορίας στο νοτιότερο άκρο της Ιταλίας που θα ενίσχυε τη ναυτική παρουσία της στη Μεσόγειο και στην Αδριατική.
- Η τυπική συμμετοχή και χωρίς εγκριτικές αρμοδιότητες εκπροσώπων της Αγγλίας συνεχίστηκε και στα Συνέδρια του Λάϊμπαχ (Ιανουάριος – Μάιος 1821) και της Βερόνας (Οκτώβριος 1822), στα οποία η Ιερά Συμμαχία πήρε αποφάσεις για κατάπνιξη των επαναστάσεων που ήθελαν προώθηση συνταγματικών μεταρρυθμίσεων σε Ισπανία και Πορτογαλία.

Στα ανωτέρω Συνέδρια, λοιπόν, η συμμετοχή της Βρετανίας ήταν τυπική έναντι αντίθετη σε κάθε στρατιωτική επέμβαση. Στην πράξη η Βρετανία παρέμενε «ουδέτερη» έως ότου αλλάξει ο συσχετισμός δυνάμεων στην Ευρώπη.

Παράλληλα ενδιαφερόταν για τον εσωτερικό συσχετισμό δυνάμεων στην Αίγυπτο, η οποία ήταν «χώρα κλειδί» για τις θαλάσσιες μεταφορές προς τις αραβικές χώρες και της Ανατολικής Αφρικής και προς τις χώρες που βρέχονταν από τον Ινδικό Ωκεανό. Ο Αλβανός Μεχμέτ Αλί επικράτησε μετά από μακροχρόνιους πολέμους με τους Μαμελούκους, που κυριαρχούσαν στην Αίγυπτο για 600 χρόνια, και στη συνέχεια επεκτάθηκε με πολέμους ανατολικά εναντίον των Αράβων και το 1820 οι δυνάμεις του Μεχμέτ Αλί κατέλαβαν τη Νουβία, μια πλούσια περιοχή σε φυσικούς πόρους, μεταξύ του Ασουάν και του βόρειου Σουδάν.

Ο τεράστιος πλούτος που συγκέντρωσε και οι στρατηγικές περιοχές που ήσαν υπό τον έλεγχό του δημιούργησαν «μεγάλες ρωγμές» στη συνοχή της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Επιπλέον στις αρχές του 1820 το αιγυπτιακό βαμβάκι φαινόταν ότι θα είχε τεράστιες προοπτικές ανάπτυξης και για τους Βρετανούς αυτό καθιστούσε ακόμη πιο ενδιαφέρουσα την Αίγυπτο από εμπορικής απόψεως.

Πέραν των ανωτέρω θεμάτων Βρετανία και Γαλλία είχαν πρόσθετους λόγους για να συμμαχήσουν με βάση τα δικά τους εθνικά συμφέροντα:

- Η οικονομία της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας ήταν «κλειστή» για τις τρίτες χώρες και οι επιβαλλόμενοι φόροι και δασμοί ήσαν αυθαίρετοι και σε βάρος των εμπόρων από τρίτες χώρες.

- Ο σουλτάνος παρείχε δικαιώματα μονοπωλιακής εκμετάλλευσης, που απέκλειαν εταιρείες και υπηκόους τρίτων χωρών.

ΤΟ ΞΕΣΠΑΣΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ

Στη διάρκεια του Συνεδρίου του Λάϊμπαχ ξέσπασε η Ελληνική Επανάσταση, η οποία δημιούργησε σοβαρά προβλήματα στη διπλωματία της Ρωσίας: ο τσάρος πιέσθηκε από το Μέττερνιχ και την Υψηλή Πύλη να καταδικάσει την εξέγερση του Υψηλάντη στις παραδουνάβιες χώρες και, τελικά, υποχώρησε στις πιέσεις τους. Εάν δεν ακολουθούσε αυτή την πολιτική ο τσάρος και υποστήριζε την Ελληνική Επανάσταση τότε θα διακινδύνευε να αποκλεισθούν οι μεταφορές ρωσικών εμπορευμάτων μέσω των Στενών.

Όμως η κατ'αρχήν αρνητική στάση του Αλέξανδρου του Α' σε βάρος των ομοδόξων Ελλήνων τον υποχρέωσαν να μεταβάλει την αρχική στάση του. Με τελεσίγραφο που έστειλε στην Υψηλή Πύλη (27 Ιουλίου 1821) ο τσάρος απαιτούσε την προστασία των χριστιανικών εκκλησιών, την ελευθερία της χριστιανικής πίστης και την ειρήνευση των παραδουνάβιων ηγεμονιών. Ο σουλτάνος αρνήθηκε αλλά ο Μέττερνιχ (υπουργός εξωτερικών και καγκελάριος της Αυστρίας) και ο Κάσλρει (υπουργός εξωτερικών της Βρετανίας) άσκησαν πιέσεις και έπεισαν το σουλτάνο να κάνει δεκτές τις απαιτήσεις του τσάρου.

Η ήττα του Αλέξανδρου Υψηλάντη στις παραδουνάβιες χώρες διέψευσε τις προσδοκίες των Φιλικών ότι η Ρωσία θα παρενέβαινε στρατιωτικά υπέρ των Επαναστατών στην πιο ευαίσθητη περιοχή της Κασπίας Θάλασσας που συνδέεται με τις ποτάμιες μεταφορές του Δούναβη. Παρά την καταδίκη της Ελληνικής Επανάστασης από την Ιερά Συμμαχία οι Έλληνες ενέτειναν τις επιθέσεις τους εναντίον των Οθωμανών σε Πελοπόννησο και Στερεά Ελλάδα. Επιπλέον, οι στρατιωτικές επιτυχίες των επαναστατών και οι σφαγές από τους Οθωμανούς δημιούργησαν ένα ισχυρό φιλελληνικό κίνημα στην Ευρώπη, αλλά και ένα μεγάλο «εσωτερικό πρόβλημα» στον τσάρο Αλέξανδρο.

Για τη Βρετανία το ξέσπασμα της Ελληνικής Επανάστασης ήταν μια «έκπληξη», αλλά και μια «μεγάλη ευκαιρία» για τη βρετανική κυβέρνηση να αλλάξει τη στάση του τσάρου της Ρωσίας έναντι της πολιτικής του Μέττερνιχ, στενού συμμάχου της Υψηλής Πύλης.

Επιπλέον, η βρετανική διπλωματία έγινε πιο τολμηρή μετά τον Αύγουστο του 1822, όταν ο Κάσλρει αυτοκτόνησε και στη θέση του μπήκε ο φιλέλληνας Γεώργιος Κάνινγκ. Ο νέος υπουργός κατενόησε ότι η διακριτική στήριξη της Ελληνικής Επανάστασης ήταν μια πολύ καλή ευκαιρία βρετανικής επέμβασης στην εμπόλεμη περιοχή και για αποδυνάμωση της στενής πρόσδεσης Ρωσίας και Αυστρίας.

Αν και το Συνέδριο της Βερόνας (1822) καταδίκασε την Ελληνική Επανάσταση, η Μεγάλη Βρετανία το 1823 αναγνώρισε τους Έλληνες ως εμπόλεμη δύναμη. Με αυτόν τον τρόπο ο αγώνας των Ελλήνων απέκτησε «νομιμότητα ...δια της πλαγίας οδού».

Εξάλλου, οι εξελίξεις όσον αφορά στην πολιτική του τσάρου Αλέξανδρου έναντι του «Ελληνικού Ζητήματος» δεν δικαίωσαν την πολιτική επιλογή του:

- Οι μεταφορές μέσω των Στενών είχαν καταρρεύσει λόγω της Ελληνικής Επανάστασης και αυτή η κατάσταση έπληττε κυρίως τις εξαγωγές ρωσικών σιτηρών. Η πολιτική κατευνασμού του σουλτάνου και η προσαρμογή της

ρωσικής διπλωματίας στις απαιτήσεις της Ιεράς Συμμαχίας δεν έλυσε τα προβλήματα μεταφοράς ρωσικών εμπορευμάτων.

- Αντίθετα, η πολιτική επιλογή του τσάρου δημιούργησε «κενό επιρροής» προς τους Έλληνες, την οποία αξιοποίησαν οι Βρετανοί.

Όμως η «επιχείρηση αποκόλλησης» της Ρωσίας από την Αυστρία ξεκίνησε ουσιαστικά από το 1825 για να φέρει την πρώτη σταδιακά κοντά στη Βρετανία, ιδιαίτερα όταν τον τσάρο Αλέξανδρο διαδέχθηκε ο Νικόλος ο Α΄.

Στις δύο αυτές χώρες – Βρετανία και Ρωσία - προστέθηκε και η Γαλλία, στην οποία η κοινή γνώμη ήταν σφοδρά αντίθετη με τις σφαγές που πραγματοποιούσε η Υψηλή Πύλη. Και οι τρεις Μεγάλες Δυνάμεις διαβλέπουν ότι, μελλοντικά μια ανεξάρτητη Ελλάδα θα ισχυροποιήσει τις θέσεις τους στη Μεσόγειο έναντι των αυτοκρατοριών της Υψηλής Πύλης και της Αυστρίας.

Η «ΔΙΕΙΣΔΥΣΗ» ΤΩΝ ΑΙΓΥΠΤΙΩΝ ΣΤΗΝ ΚΡΗΤΗ

Από την άλλη πλευρά οι «τρεις» διαπιστώνουν ότι η αυξανόμενη ισχύς των στρατιωτικών δυνάμεων της Αιγύπτου και η απόβασή τους σε Κρήτη και Πελοπόννησο (αρχές 1825) θα αποτελούσε μεγάλο πρόβλημα για τα μελλοντικά εμπορικά συμφέροντα των Μεγάλων Δυνάμεων. Οι αιγυπτιακές δυνάμεις ήταν άριστα εκπαιδευμένες από έμπειρους αξιωματικούς των Γάλλων και θα αποκτούσαν θέση ισχύος έναντι των δυνάμεων του σουλτάνου που αντιμετώπιζαν προβλήματα απειθαρχίας με την οργάνωση των γενίτσαρων.

Η τυχόν επαλήθευση αυτής της πρόβλεψης δεν ήταν καθόλου καλή για τα μακροπρόθεσμα συμφέροντα της Βρετανίας, αφού μια εξαιρετικά αποδυναμωμένη Υψηλή Πύλη θα επέτρεπε στη Ρωσία να αποκτήσει ισχυρά πλεονεκτήματα στους εμπορικούς δρόμους του Αιγαίου και της Μεσογείου. Και όμως αυτό το «σενάριο» επαληθεύτηκε μετά από μερικά χρόνια όταν ο αιγυπτιακός στρατός έκανε νικηφόρα προέλαση στην Ανατολία, η οποία ανεκόπη με την παροχή βρετανικής στρατιωτικής υποστήριξης προς τον σουλτάνο...

Για τους λόγους που αναφέρθηκαν οι τρεις Μεγάλες Δυνάμεις συμφώνησαν να αναχαιτίσουν τη νικηφόρα πορεία του Ιμπραήμ στην Πελοπόννησο σε όφελος των Ελλήνων.

Επισημαίνεται ότι, σημαντικός αιγυπτιακός στόλος μαζί με χερσαίες δυνάμεις και με μισθοφόρους Γάλλους αξιωματικούς είχαν συμμετάσχει σε επιχειρήσεις μαζί με Τούρκους για την κατάπνιξη της Επανάστασης στην Κρήτη με αποβάσεις (Μάιος 1822 και, κυρίως, Ιούνιος 1823) για να ακολουθήσουν μεγάλες χερσαίες επιχειρήσεις μαζί με τους Οθωμανούς.

Η ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΟΥ ΚΑΝΙΝΓΚ ΚΑΙ ΤΟ ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟ ΤΗΣ ΠΕΤΡΟΥΠΟΛΗΣ

Η αναρχία και η απότομη ανάπτυξη της πειρατείας μετέτρεψαν τη Μεσόγειο σε «θάλασσα αβεβαιότητας».

Η πολιτική του τσάρου και η αύξηση των κινδύνων για τις θαλάσσιες μεταφορές αποτέλεσε «μεγάλη ευκαιρία» για το νέο υπουργό Εξωτερικών της Βρετανίας, τον Γεώργιο Κάνινγκ, να καταφέρει πλήγματα σε τρία επίπεδα:

1. Να παρέμβει στις εσωτερικές υποθέσεις της Οθωμανικής Πύλης αναδεικνύοντας το πρόβλημα της αυξημένης πειρατείας στο Αιγαίο, υπογραμμίζοντας ότι η λύση του συνδέεται με τους επαναστατημένους Έλληνες.
2. Να περιορίσει την τεράστια επιρροή της Ρωσίας μεταξύ των επαναστατημένων Ελλήνων και να αυξήσει αντίστοιχα την επιρροή της Βρετανίας στην επαναστατημένη Ελλάδα.
3. Να δημιουργήσει ένα διπλωματικό θέμα που ήταν έξω από τους σκοπούς της Πενταπλής Συμμαχίας, καθώς το «Ελληνικό Ζήτημα» αφορούσε θαλάσσιες μεταφορές και προστασία Χριστιανών υπηκόων της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

Ο Γεώργιος Κάνινγκ, με την επιστολή του προς την Υψηλή Πύλη, μέσω του Άγγλου πρέσβη στην Κωνσταντινούπολη (Μάρτιος 1823), έθεσε ευθέως θέμα διακινδύνευσης των βρετανικών συμφερόντων από την άνθιση της πειρατείας. Η καταπολέμηση της πειρατείας στο Αιγαίο και σε άλλες θάλασσες της ευρύτερης περιοχής θα ήταν πλέον στην επικαιρότητα περίπου μέχρι και το 1832 με την οριστικοποίηση της Ανεξαρτησίας της Ελλάδας.

Έτσι, από το 1823 ο Κάνινγκ παίρνει θετική στάση υπέρ των αγωνιζομένων Ελλήνων, λαμβάνοντας υπόψη τις σχετικές προτροπές των Λονδρέζων εφοπλιστών (Levant Company) για να εξασφαλισθεί η ομαλή διακίνηση εμπορευμάτων προς τη Μέση Ανατολή από πλοία ουδέτερα προς τους εμπολέμους μέρη. (σελ.259 Gunningham Allan «Anglo-Ottoman encounters in the Age of Revolution. Collected essays, Vol. I», Frank Cass & Co Ltd, London 1993, England).

Εξάλλου, σύμφωνα με την ίδια πηγή, ο υπουργός Κάνινγκ παρέστη στο επίσημο γεύμα που παρετέθη προς τους εκπροσώπους της ελληνικής κυβέρνησης Λουριώτη και Ορλάνδου, που είχαν έλθει στο Λονδίνο για να υπογράψουν τη σύμβαση του πρώτου ομολογιακού δανείου της Ελλάδας, η οποία δεν είχε καμμία επίσημη διπλωματική αναγνώριση...

Βεβαίως αυτές οι ανεπίσημες κινήσεις της βρετανικής κυβέρνησης είχαν και έναν άλλο ναυτιλιακό στόχο: να θέσουν σε μειονεκτική θέση και να παραμείνουν απροστάτευτα τα αυστριακά εμπορικά σκάφη...

Η διπλωματική αναγνώριση από τη Βρετανία του Ελληνισμού ως εμπόλεμης δύναμης λειτούργησε καταλυτικά για τους πολιτικούς συσχετισμούς μεταξύ των επαναστατών, ιδιαίτερα μετά τη στροφή τους προς την κεφαλαιαγορά του Λονδίνου για την έκδοση δύο ομολογιακών δανείων, το 1824 και 1825. Ιστορικά είναι, ίσως, η μοναδική φορά που εκδόθηκαν κρατικές ομολογίες ενός «скиνдогв κρατους», το οποίο ούτε διεθνή νομική αναγνώριση είχε ούτε και διασφαλισμένη εδαφική επικράτεια!!!

Ο ανταγωνισμός μεταξύ Βρετανίας και Ρωσίας εντάθηκε με τη δεύτερη να συντάσσει ένα σχέδιο ειρήνευσης (1824) για δημιουργία τριών περιοχών (ηγεμονιών) στην Ελλάδα που θα ήσαν υποτελείς στο σουλτάνο και θα είχαν τα χαρακτηριστικά των παραδουνάβιων περιοχών μεταξύ Οθωμανικής και Ρωσικής Αυτοκρατορίας. Αλλά το σχέδιο απορρίφθηκε και από τις δύο αντιμαχόμενες πλευρές.

Η άνοδος στο θρόνο του Νικολάου του Α' σηματοδότησε την αλλαγή της εξωτερικής πολιτικής της Ρωσίας: εγκαταλείφθηκε στην ουσία ο αδιέξοδος (για τα ρωσικά συμφέροντα) μηχανισμός του Συνεδρίου της Βιέννης και υιοθετήθηκε

μια αποφασιστική εξωτερική πολιτική με στόχο την εδραίωση της παρουσίας της Ρωσίας στις «θερμές θάλασσες».

Αυτή η στροφή της εξωτερικής πολιτικής της Ρωσίας «απομόνωσε» τη φιλο-οθωμανική Αυστρία και έφερε εγγύτερα τις τρεις Μεγάλες Δυνάμεις, Αγγλία, Ρωσία και Γαλλία, που είχαν κοινά συμφέροντα στη Μεσόγειο. Επιπλέον, οι στρατιωτικές επιτυχίες των Αιγυπτίων στην Κρήτη και στην Πελοπόννησο και η συμμετοχή τους για τη δημιουργία ενός πολύ μεγάλου τουρκο-αιγυπτιακού στόλου αποτέλεσαν μια νέα μεγάλη απειλή για τα ευρύτερα συμφέροντα των τριών Μεγάλων Δυνάμεων στη Μεσόγειο και στο Αιγαίο.

Η συμφωνία Αγγλίας και Ρωσίας με το Πρωτόκολλο της Πετρούπολης (Απρίλιος 1826) ήταν το πρώτο διπλωματικό κείμενο αναγνώρισης της εθνικής και πολιτικής οντότητας της Ελλάδας. Οι δύο αυτοκρατορίες κάλεσαν και τις άλλες Μεγάλες Δυνάμεις να το αναγνωρίσουν, αλλά μόνο η Γαλλία ανταποκρίθηκε θετικά, ενώ η Αυστρία και η Πρωσία το απέρριψαν. Έτσι, στην πράξη το «Ελληνικό Ζήτημα» τίνανε στον αέρα την Ιερά Συμμαχία, ενώ το Λονδίνο αποτέλεσε πλέον τη βάση για την επίλυση των προβλημάτων της Ελλάδας.

Ωστόσο, παρά τη φιλελληνική πολιτική του Κάνινγκ, η Βρετανία ακολούθησε μια «πολιτική ουδετερότητας» για τα Ιόνια Νησιά:

- Η υπό τον σερ Τόμας Μείτλαντ βρετανική διοίκηση των Ιονίων Νησιών προσπαθούσε να διατηρήσει ενεργά την «ουδετερότητα» με τη γειτνιάζουσα Οθωμανική Αυτοκρατορία. Ο Βρετανός διοικητής πήρε πολύ σκληρά μέτρα για να καταστείλει ενέργειες των Επτανησίων για την υποστήριξη της Επανάστασης.
- Ίδια πολιτική ακολούθησε και ο επόμενος Βρετανός διοικητής, ο σερ Φρειδερίκος Άνταμ, ακόμη και μετά την υπογραφή του αγγλο-ρωσικού Πρωτοκόλλου της Πετρούπολης.
- Οι ανησυχίες των Βρετανών εντάθηκαν με την ανάληψη καθηκόντων κυβερνήτη της Ελλάδας του Ιωάννη Καποδίστρια, τον οποίο θεωρούσαν ότι εκπροσωπούσε τα συμφέροντα της Ρωσίας.

Είναι προφανές ότι οι Βρετανοί σε καμία περίπτωση δεν θα δεχόντουσαν να περάσουν τα Ιόνια Νησιά υπό τον έλεγχο μιας ανεξάρτητης Ελλάδας. (βλ. W. David Wrigley: «The Ionian Islands and the advent of the Greek State (1827-1833)», άρθρο, Ίδρυμα Μελετών Χερσονήσου του Αίμου», 1975).

Το θέμα της πειρατείας, τα όρια της Ανεξάρτητης Ελλάδας, το μέλλον της Κρήτης – ως βάσης πολεμικών πλοίων – και η καταβολή αποζημιώσεων προς τον σουλτάνο από την απώλεια προσόδων στην προς ανεξαρτητοποίηση Ελλάδα ήσαν πλέον τα τρία πιο σημαντικά διπλωματικά θέματα για διαπράγματευση μεταξύ Αγγλίας, Ρωσίας και Γαλλίας, αλλά χωρίς πλέον η Ιερά Συμμαχία και ο Μέττερνιχ να έχουν ευχέρεια οποιασδήποτε παρέμβασης. Ωστόσο, από τα ανωτέρω τέσσερα μεγάλα εθνικά θέματα το θέμα της Κρήτης απορρίφθηκε πλήρως από κάθε συζήτηση.

Ωστόσο, το «Κρητικό Ζήτημα» θα εξακολουθήσει να αποτελεί ένα από τα πιο σημαντικά ευρωπαϊκά διπλωματικά θέματα μετά την Ανεξαρτησία της Ελλάδας και βασική κινητήρια δύναμη της Μεγάλης Ιδέας. Η ανεξαρτησία της Κρήτης και ενσωμάτωσή της στην Ελλάδα θα επηρέαζε για πολύ καιρό την πολιτική ελέγχου της Μεσογείου από τις Μεγάλες Δυνάμεις και την Οθωμανική

Αυτοκρατορία. Τελικά – μετά από βαρείες θυσίες και πολλές επαναστάσεις των Κρητών – η ενσωμάτωση της Κρήτης με την Ελλάδα θα επιτευχθεί σχεδόν 80 χρόνια μετά την πλήρη αναγνώριση της Ανεξαρτησίας της με τη Συνθήκη του Λονδίνου (Μάιος 1913).

Η ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΟΥ ΛΟΝΔΙΝΟΥ

Η Συνθήκη του Λονδίνου (Ιούλιος 1827) αποτελεί μια πολύ σημαντική διεθνή διπλωματική συμφωνία σε όφελος πρωτίστως της Ελλάδας, αλλά και με πολύ αρνητικές επιπτώσεις για τη συνοχή της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και τη λειτουργία της Ιεράς Συμμαχίας.

Η Συνθήκη συνέδεσε την αναγκαιότητα να σταματήσει η αιματοχυσία μεταξύ Ελλήνων και Τούρκων με την άρση των εμποδίων στο εμπόριο των χωρών της Ευρώπης, τα οποία εδημιουργούντο από την αναρχία και πειρατεία που προκαλούσε η εμπόλεμη κατάσταση.

Με τη Συνθήκη του Λονδίνου οι Μεγάλες Δυνάμεις (Βρετανία, Ρωσία και Γαλλία) συμφώνησαν και δήλωσαν ότι:

- Στις εμπόλεμες περιοχές υπάρχουν δύο Έθνη, ενώ με το προηγούμενο καθεστώς θεωρούνταν Οθωμανοί υπήκοοι με χριστιανικό θρήσκευμα.
- Οι Εγγυήτριες Δυνάμεις είναι αποφασισμένες να παρέμβουν για την ειρήνευση μεταξύ των εμπολέμων μερών μέσω του αφοπλισμού τους. Εδώ υπάρχει ξεκάθαρη δήλωση των Μεγάλων Δυνάμεων να επέμβουν στις εσωτερικές υποθέσεις της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.
- Οι Έλληνες θα μπορούσαν να πάρουν τις περιουσίες των Τούρκων μόνο με την καταβολή αποζημιώσεων γι'αυτές προς τον σουλτάνο και μέσω αγοραπωλησιών με τους Τούρκους ιδιοκτήτες.
- Οι Εγγυήτριες Δυνάμεις θα εξασφάλιζαν με την Ελλάδα ίδια εμπορικά δικαιώματα και καμία άλλη τρίτη χώρα δεν θα είχε τη δυνατότητα να έχει μια καλλίτερη εμπορική σχέση με την Ελλάδα (άρθρο V). Αυτό σήμαινε ότι και η Οθωμανική Αυτοκρατορία δεν θα μπορούσε να έχει με την Ελλάδα ένα ευνοϊκότερο εμπορικό καθεστώς σε σύγκριση με αυτό που θα είχαν οι τρεις Μεγάλες Δυνάμεις...

Η «συμφωνία των Τριών», αν και ήταν το καλλίτερο διπλωματικό αποτέλεσμα για τους Έλληνες, εντούτοις προέβλεπε για την Ελλάδα μια νέα νομική οντότητα με χαρακτηριστικά παρόμοια αυτών των παραδουνάβιων ηγεμονιών, αφού προβλεπόταν ότι:

- Η Ελλάδα θα παρέμενε εξαρτημένη από την Τουρκία.
- Αν και οι Έλληνες θα είχαν το δικαίωμα να εκλέγουν τους εκπροσώπους τους, ο σουλτάνος θα αποτελούσε τον ανώτατο ηγεμόνα τους και για το λόγο αυτό θα έπρεπε να καταβάλλουν ετησίως φόρο στην Οθωμανική Αυτοκρατορία (άρθρο II).

Στην πράξη το Σχέδιο των «τριών» για την Ελλάδα ήταν να μετατραπεί σε μια περιοχή που θα αποτελείτο από ελληνικό πληθυσμό, με ανεξαρτησία εκλογής των αντιπροσώπων τους, αλλά η οποία θα αναγνώριζε τη βαρύνουσα ηγεμονία

του σουλτάνου. Βεβαίως, η αφοπλισμένη χώρα θα ήταν υπό την στρατιωτική προστασία των Μεγάλων Δυνάμεων.

Υπήρχε όμως και το πρόσθετο άρθρο VI, που, αν και ήταν σχετικά ασαφές, όριζε ότι εάν οι δύο αντίπαλες πλευρές δεν συμφωνούσαν σε διάστημα ενός μηνός, οι Μεγάλες Δυνάμεις θα έπαιρναν κάθε μέτρο που θα ήταν αναγκαίο για την επίτευξη της ειρήνευσης. Εδώ είναι προφανής η απειλή για λήψη ακ'μη και στρατιωτικών μέτρων για την επιβολή της κοινής βούλησης των Μεγάλων Δυνάμεων.

Η μη αποδοχή από την Υψηλή Πύλη της ανωτέρω – σαφώς φιλελληνικής – Διεθνούς Συμφωνίας και η ναυμαχία του Ναυαρίνου που ακολούθησε προκάλεσαν πλήρη ανατροπή των ισορροπιών στη Μεσόγειο και στο Αιγαίο Πέλαγος:

1. Η καταστροφή του τουρκοαιγυπτιακού στόλου υποχρέωσε το Μεχμέ Αλί πασά της Αιγύπτου να αποδεχθεί ξεχωριστή συμφωνία ειρήνευσης με τις Μεγάλες Δυνάμεις. Στην πράξη διαλύθηκε οριστικά η μακρά συμμαχία σουλτάνου και Μεχμέτ Αλί.
2. Παρά την οδυνηρή ήττα στη ναυμαχία του Ναυαρίνου ο σουλτάνος πίστεψε ότι θα μπορούσε να επιβάλλει εμπορικούς εκβιασμούς στους Ρώσους αναστέλλοντας (Οκτώβριος 1827) την ισχύ της Συνθήκης του Άκερμαν που είχε τεθεί σε εφαρμογή μόλις ένα χρόνο νωρίτερα (Οκτώβριος 1826), η οποία διασφάλιζε το δικαίωμα για ελεύθερο πέρασμα των πλοίων με φορτία ρωσικών συμφερόντων από τα Στενά του Βοσπόρου και των Δαρδανελίων. Παράλληλα, ο σουλτάνος ανέστειλε την αυτονομία της Μολδαβίας και Βαλαχίας, ενώ κήρυξε ιερό πόλεμο κατά των Ρώσων.

Έτσι ξεκίνησε ο ρωσο-τουρκικός πόλεμος (1828- 1829) που έληξε με μεγάλη νίκη των Ρώσων. Η Συνθήκη της Αδριανούπολης (Σεπτέμβριος 1829) εξασφάλισε την κυριαρχία της Ρωσίας στη Μαύρη Θάλασσα και την ελεύθερη ναυσιπλοΐα μέσω των Στενών και του Αιγαίου Αρχιπελάγους για πλοία που μετέφεραν φορτία εμπορευμάτων ρωσικών συμφερόντων.

Οι συνέπειες από το Ρωσοτουρκικό πόλεμο ήταν πολύ θετικές για την Ελλάδα γιατί:

1. Με το άρθρο 10 της Συνθήκης της Αδριανούπολης η Τουρκία υποχρεώθηκε να αποδεχθεί τα τετελεσμένα για την Ελλάδα που είχε επιβάλει η Συνθήκη του Λονδίνου του 1827.
2. Η Τουρκία υποχρεώθηκε να κρατήσει αμυντική τακτική στις εμπόλεμες περιοχές της Ελλάδας και απέμεναν πλέον νέες συμφωνίες για τους όρους και τις ημερομηνίες της απόσυρσης των φρουρών των Τούρκων τα οποία είχαν αομείνει υπό τον έλεγχό τους.
3. Μετά τη ρωσο-οθωμανική ειρήνευση δημιουργήθηκαν πολύ ευνοϊκές προοπτικές για την ανάπτυξη ναυτιλιακών και επιχειρηματικών δραστηριοτήτων από τους Έλληνες στη νότια Ρωσία, Μολδαβία και Βλαχία.

Εξάλλου, από το 1828 για την Ελλάδα δημιουργήθηκαν καλλίτερες συνθήκες για να αρχίσει να γεννιέται μέσα από τις στάχτες του πολέμου το Ελληνικό Κράτος και να οργανώνεται υπό την ηγεσία του Καποδίστρια. Όμως αυτό δεν ήταν αρκετό για να λυθούν τα τεράστια κοινωνικά προβλήματα που είχαν συσσωρεύσει οι τεράστιες καταστροφές του πολυετούς πολέμου και τα τεράστια ελλείμματα του κρατικού προϋπολογισμού. Εφόσον ήταν κατεστραμμένη η απελευθερωμένη Ελλάδα και ήταν αδύνατο να αντληθούν

φορολογικά και τελωνειακά έσοδα ο κυβερνήτης Καποδίστριας ευελπιστούσε – όπως μαρτυρεί στην αλληλογραφία τους ο πιστός φίλος του Εϋνάρδος – στην εξασφάλιση ενός δανείου από τις Μεγάλες Δυνάμεις.

ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ ΚΑΙ ΔΑΝΕΙΟ 60.000.000 ΦΡΑΓΚΩΝ

Η διεθνής αποδυνάμωση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας μετά το 1827 και ιδιαίτερα μετά τη Συνθήκη της Αδριανούπολης άνοιξε διάπλατα την αλλαγή του καθεστώτος για την Ελλάδα με το Πρωτόκολλο του Λονδίνου (Φεβρουάριος 1830). Ήταν σαφώς το πιο προωθημένο από τα προηγούμενα σχέδια που είχαν προταθεί για τη χώρα μας. Οι πιο σημαντικές διατάξεις (άρθρα) του Πρωτοκόλλου του Λονδίνου ήσαν οι ακόλουθες:

- Το Άρθρο 1 προέβλεπε ότι η Ελλάδα θα γίνει ένα Ανεξάρτητο Κράτος εξασφαλίζοντας πολιτικά, διοικητικά και εμπορικά δικαιώματα που είναι συνδεδεμένα με την Πλήρη Ανεξαρτησία της.
- Η εδαφική επικράτεια περιελάμβανε τελικά και την Εύβοια, όχι όμως και την Κρήτη, όπως ήταν η επιδίωξη των Ελλήνων και του κυβερνήτη Καποδίστρια. Από τις επιστολές του Εϋνάρδου προς τον Καποδίστρια προκύπτει ότι οι Βρετανοί ήσαν άκρως αρνητικοί για την εκχώρηση της Κρήτης στην Ελλάδα, καθώς πίστευαν ότι το καθεστώς Καποδίστρια ακολουθούσε φιλορωσική πολιτική.
- Για την Ελλάδα καθορίστηκε καθεστώς κληρονομικής μοναρχίας, αλλά με βασιλέα που δεν θα προερχόταν από τις βασιλικές αυλές των τριών Εγγυητριών Δυνάμεων. Ωστόσο οι κυβερνήσεις αυτών θα είχαν το δικαίωμα να επιλέξουν μονάρχη της Ελλάδας μετά από διαπραγματεύσεις μεταξύ των «τριών».
- Οι Εγγυήτριες Δυνάμεις ανέλαμβαναν την ευθύνη να επιβάλλουν την αποχώρηση των εμπολέμων δυνάμεων πέρα από τα σύνορα που καθόρισαν για την Οθωμανική Αυτοκρατορία και την Ελλάδα.
- Καμμία από τις Μεγάλες Δυνάμεις δεν θα είχε το δικαίωμα να αποστείλει στρατιωτικές δυνάμεις στην Ελλάδα χωρίς τη σύμφωνη γνώμη των δύο άλλων συμβαλλομένων Δυνάμεων (Άρθρο 8).

Τελικά, με τη Σύμβαση του Μαΐου 1832 η Βαυαρία, που ήταν ενεργό μέλος της Γερμανικής Συνομοσπονδίας, απεδέχθη ρητά τη μη ανάμειξή της με οποιονδήποτε τρόπο στη σχέση της με το Βασίλειο της Ελλάδας. Έτσι, ο Βαυαρός πρίγκηπας Όθων θα ανέλαμβανε μεν το θρόνο ως βασιλέας της Ελλάδας αλλά δεν του επιτρεπόταν να έχει ιδιαίτερη σχέση με οποιαδήποτε άλλη χώρα πέραν των τριών Εγγυητριών Δυνάμεων (Βρετανία, Ρωσία, Αγγλία). Παράλληλα, με τα άρθρα 14 και 15 προβλεπόταν ότι ο Όθων θα μπορούσε να πάρει μαζί του δύναμη 3.500 Βαυαρών στρατιωτών και αξιωματικούς, ώστε να μπορέσει να οργανώσει εθνικό στρατό. Έτσι, θα καθίστατο εφικτή η αποχώρηση στρατιωτικών δυνάμεων των Εγγυητριών Δυνάμεων, ώστε να πληρούνται οι όροι του Πρωτοκόλλου του Λονδίνου του 1830 και η Ελλάδα να «προστατεύεται» ισομερώς από τις τρεις Εγγυήτριες Δυνάμεις.

Ένα δεύτερο πολύ σημαντικό θέμα της Συμφωνίας του 1832 ήταν ότι οι Εγγυήτριες Δυνάμεις ανέλαβαν από κοινού την ευθύνη για έγκριση δανείου υπέρ της Ελλάδος ύψους έως 60.000.000 φράγκων καταβλητέου σε τρεις ισόποσες δόσεις και ισομερώς καταβλητέου από τις Προστάτιδες Δυνάμεις. Από το δάνειο

αυτό τελικά εγκρίθηκαν μόνο δύο δόσεις, το προϊόν των οποίων χρησιμοποιήθηκε κυρίως για να αποπληρωθούν οι αποζημιώσεις προς τον σουλτάνο (έως 40.000.000 πιάστρα) για τις απώλειες φορολογικών εσόδων που θα είχε από την Ανεξαρτησία της Ελλάδας.

Οι Τούρκοι που θα επιθυμούσαν να φύγουν από την Ελλάδα ανελάμβαναν μόνοι τους την ευθύνη να πωλήσουν τις περιουσίες τους.

Το ανωτέρω δάνειο – αν και έχει κατακριθεί για τους όρους σύναψης, τους τρόπους διάθεσής του κλπ - ήταν ο μόνος τρόπος για να προχωρήσει μια διεθνής συμφωνία που να ικανοποιεί το σουλτάνο, αφού ήσαν παντελώς άδεια τα ταμεία του Ελληνικού Κράτους. Βεβαίως το δάνειο αυτό μαζί με τα προηγούμενα δύο κρατικά ομολογικά δάνεια, που συνήφθησαν στο Λονδίνο, χειροτέρευσαν ακόμη περισσότερο τη δημοσιονομική κατάσταση του Ελληνικού Χρέους με το δυσανάλογα υψηλό εξωτερικό χρέος.

ΣΥΓΚΡΟΥΣΗ ΑΙΓΥΠΤΟΥ ΚΑΙ ΥΨΗΛΗΣ ΠΥΛΗΣ

Εξάλλου, μετά τη συντριπτική ήττα στο Ναυαρίνο και την αποχώρηση του αιγυπτιακού στρατού από την Πελοπόννησο χειροτέρευσαν οι σχέσεις του Μεχμέτ Αλί πασά της Αιγύπτου με την Υψηλή Πύλη. Οι υποσχέσεις του σουλτάνου να εκχωρήσει στο Μεχμέτ Αλί δικαιώματα εκμετάλλευσης της Πελοποννήσου αποδείχθηκαν ανέφικτες. Όμως μεγάλος μεταρρυθμιστής Μεχμέτ Αλί ήθελε να προχωρήσει τον πολιτικό και οικονομικό εκσυγχρονισμό της Αιγύπτου, ενώ εκείνη την περίοδο είχε επεκτείνει τον στρατιωτικό έλεγχο έως το βόρειο Σουδάν και τη δυτική πλευρά της Ερυθράς Θάλασσας.

Ο Μεχμέτ Αλή προετοιμάσθηκε και έκανε σκληρό πόλεμο με τους Τούρκους (1831-1833) για να φθάσει μέχρι την Ανατολία μετά από στρατιωτικές νίκες στη Συρία και στο Λίβανο.

Οι πολεμικές επιχειρήσεις μεταξύ Υψηλής Πύλης και Αιγύπτου ήσαν επωφελείς για την Ελλάδα και τις Προστάτιδες Δυνάμεις της:

- Διευκολύνθηκε η θεμελίωση του Ελληνικού Κράτους σε μια περίοδο που είχε τεράστια οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα από τις καταστροφές του πολέμου.
- Ήταν ευκολότερη η σύναψη Συμφωνίας Μεγάλων Δυνάμεων και Υψηλής Πύλης (Συνθήκη της Κωνσταντινούπολης, Ιούλιος 1832) για την αποδοχή της Ανεξαρτησίας της Ελλάδας και τη διευθέτηση όλων των ζητημάτων που απέμεναν για την επίλυση των διαφορών μεταξύ των δύο εμπλολέμων πλευρών (οριοθέτηση συνόρων, αποζημιώσεις, μετακινήσεις πληθυσμών κλπ).
- Η οικονομική ανάπτυξη της Αιγύπτου μετά το 1830 δημιούργησε «μεγάλες ευκαιρίες» για τους Έλληνες της διασποράς που ανέπτυξαν μεγάλες εμπορικές και τραπεζικές δραστηριότητες. Ο Μεχμέτ Αλί όχι μόνο διευκόλυνε την εγκατάσταση και οικονομική δραστηριοποίηση των Ελλήνων, αλλά και εμπιστεύτηκε τη διαχείριση της τεράστιας περιουσίας του στον πάμπλουτο και μεγάλο ευεργέτη της Ελλάδας Μιχαήλ Τοσίτσα. Μετά το 1830 ο Ελληνισμός της Αιγύπτου αναπτύσσεται ιδιαίτερα και ευημερεί, συμβάλλοντας και στην άνθιση της αιγυπτιακής βαμβακουργίας, συμβάλλοντας και στην οικονομική ενίσχυση της Ελλάδας, η οποία ξεκινάει το δικό της πολύ δύσκολο δρόμο οικονομικής ανάπτυξης.

- Ο πόλεμος Υψηλής Πύλης και Αιγύπτου έφερε τελικά εγγύτερα το σουλτάνο με την κυβέρνηση της Βρετανίας, που πέτυχε να συνάψει μια ιδιαίτερα φιλελεύθερη συμφωνία διμερούς εμπορίου. Με αυτήν οι Βρετανοί έμποροι εξασφάλιζαν κατάργηση των οθωμανικών μονοπωλίων και φορολογίες και δασμούς ίδιους με αυτούς των εμπόρων Οθωμανών υπηκόων (Συνθήκη του Balta Limani, 1838).
Γενικά μετά την Ανεξαρτησία της Ελλάδας οι Βρετανοί προσεγγίζουν ιδιαίτερα την Οθωμανική Αυτοκρατορία, επιτυγχάνοντας να περιορίσουν τις επεκτατικές τάσεις των Ρώσων προς νότο.
- Αξιοποιώντας τις σχέσεις που είχαν με το Μεχμέτ Αλί, οι Γάλλοι πέτυχαν την αποδυνάμωση της κυριαρχίας των Οθωμανών στην Αλγερία, που ήταν κύρια εστία της πειρατείας στη Μεσόγειο.

ΟΙ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Η Ανεξαρτησία της Ελλάδας και οι υπέρ αυτής παρεμβάσεις των Μεγάλων Δυνάμεων (Βρετανίας, Ρωσίας και Γαλλίας) είχαν τεράστιες συνέπειες στους συσχετισμούς στρατιωτικών δυνάμεων, στις θαλάσσιες μεταφορές και στο εμπόριο της ευρύτερης περιοχής της Μεσογείου Θαλάσσης. Η Οθωμανική Αυτοκρατορία που είχε υπό τον έλεγχό των πολεμικών σκαφών και των φρουρίων της το μεγαλύτερο τμήμα της Μεσογείου περιθωριοποιήθηκε σε μεγάλο βαθμό. Η Μεσόγειος κυριαρχήθηκε από τους πολεμικούς στόλους της Βρετανίας, Γαλλίας και Ρωσίας, ενώ η «μικρή Ελλάδα» έγινε το «πολεμικό προπύργιο» της Ευρώπης απέναντι στην απολυταρχική ισλαμοκρατούμενη Οθωμανική Αυτοκρατορία.

Συγκεκριμένα οι συνέπειες από την Ανεξαρτησία της Ελλάδας ήσαν οι ακόλουθες:

1. Μετά την «καταδίκη» της Επανάστασης των Ελλήνων από τα Συνέδρια του Λαϊμπαχ και της Βερόνας (1821 και 1822), δεν υπάρχει πλέον οποιαδήποτε παρέμβαση της Ιεράς Συμμαχίας στις υποθέσεις που αφορούσαν στο «Ελληνικό Ζήτημα».
Αντίθετα, η Βρετανία είναι εκείνη που σχεδόν εξαρχής υποστήριξε τους Έλληνες με συγκεκριμένα διπλωματικά μέσα για να προσεταιρισθεί από το 1826 και μετά τη Ρωσία και τη Γαλλία. Έτσι, η Ιερά Συμμαχία αδρανοποιήθηκε για να περιορισθεί σχεδόν τελείως ο διεθνής ρόλος του Μέττερνιχ και του μηχανισμού του Συνεδρίου της Βιέννης.
Εξάλλου το 1830, την ίδια περίοδο ανακήρυξης της Ανεξαρτησίας της Ελλάδας, η Πενταπλή Συμμαχία αναγνώρισε την ανεξαρτησία του Βελγίου από την Ολλανδία, εξυπηρετώντας τα σχέδια Γαλλίας και Βρετανίας, σε βάρος των συμφερόντων της Ρωσίας και της Αυστρίας.
Οι επαναστάσεις του 1848, που επεκτάθηκαν και στη Βιέννη, σηματοδότησαν το «πολιτικό τέλος» του Μέττερνιχ και του ευρωπαϊκού απολυταρχισμού.
2. Οι χειρισμοί για το «Ελληνικό Ζήτημα» αποτέλεσαν μέρος της Στρατηγικής της Βρετανίας να ανοίξει τους «εμπορικούς δρόμους» της Μεσογείου, που πρώτος είχε ξεκινήσει ο Ναπολέων με την κατάκτηση

των Ιονίων Νήσων και την εκστρατεία του στην Αίγυπτο. Αλλά και η Γαλλία των Βουρβόνων ακολούθησε ίδια πολιτική με τη Βρετανία, με το βασιλιά της Γαλλίας να εκμυστηρεύεται στον Εϋνάρδο, ότι βοηθούσε την Ελλάδα για χτα εμπορικά συμφέροντα της Γαλλίας (βλ. Αλληλογραφία Καποδίστρια – Ι.Γ. Εϋνάρδου).

3. Τα εμπορικά και ναυτιλιακά συμφέροντα της θαλασσοκράτειρας Βρετανίας ήσαν εκείνα που υπαγόρευσαν τη σημαντική χρηματοδότηση της Ελληνικής Επανάστασης. Αυτά τα συμφέροντα επέτρεψαν την έκδοση των ομολογιακών δανείων του 1824 και 1825 στο Λονδίνο με τη σιωπηρή συγκατάθεση της κυβέρνησης της Βρετανίας.
Ανεξαρτήτως των οικονομικών όρων της έκδοσης των δανείων αυτά είχαν και «πολιτικές προεκτάσεις», καθώς μέσω της κεφαλαιαγοράς έμμεσα αναγνωρίσθηκε η ύπαρξη του «σκιώδους Ελληνικού Κράτους» με παροχή από αυτό εγγυήσεων προς τους ομολογιούχους τη δέσμευση υπέρ αυτών «εθνικών γαιών»...
4. Τα ζωτικά συμφέροντα των Ρώσων να διασφαλίσουν την ελευθεροπλοΐα μέσω των Στενών και του Δούναβη έπαιξαν καταλυτικό ρόλο στον ρωσο-τουρκικό πόλεμο 1828-1829 και στη διάλυση της φιλο-οθωμανικής Ιεράς Συμμαχίας με «αμαξηλάτη» τον Μέττερνιχ της Αυστριακής Αυτοκρατορίας. Επισημαίνεται ότι, η Αυστρία, ενώ είχε ζωτικά συμφέροντα στις μεταφορές μέσω του Δούναβη και ιδιαίτερα στις εκβολές του, δεν παρενέβη στον πόλεμο μεταξύ Ρωσικής και Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Η Συνθήκη της Αδριανούπολης αφενός αναγνώρισε την αυτονομία της Ελλάδας και αφετέρου δημιούργησε τις κατάλληλες συνθήκες για να αναπτύξουν μεγάλες επιχειρηματικές δραστηριότητες οι Έλληνες ομογενείς που επεκτάθηκαν στη Νότια Ρωσία και στις παραδουνάβιες περιοχές.
Εξάλλου, η Συνθήκη τη Αδριανούπολης αναγνώρισε και την αυτονομία της Σερβίας, θέμα που ενδιέφερε και την Αυστρία, η οποία είχε ζωτικά συμφέροντα να επεκταθεί νοτίως, σε περιοχές που ήσαν υπό τον στρατιωτικό έλεγχο της Υψηλής Πύλης.
5. Η σύγκλιση των εμπορικών συμφερόντων Βρετανίας και Ρωσίας επέτρεψε και στη Γαλλία να συμμαχήσει με αυτές και να επανέλθει στο προσκήνιο των υποθέσεων της Ευρώπης. Έτσι, το «Ανατολικό Όραμα» του Ναπολέοντα για την εκστρατεία στην Αίγυπτο – για να ανοίξουν οι εμπορικοί δρόμοι της Ανατολής – έγινε πραγματικότητα 15 χρόνια μετά την ήττα του από την Ιερά Συμμαχία στο Βατερλώ, με την αναγνώριση της Ανεξαρτησίας της Ελλάδας.
Παράλληλα, η Γαλλία έπαιξε καθοριστικό ρόλο στον εκσυγχρονισμό του στρατού του Μεχμέτ Αλί και στην αποδιάρθρωση της οθωμανικής κυριαρχίας στη Βόρεια Αφρική.
6. Η ανωτερότης των Ελλήνων στο πολεμικό και εμπορικό ναυτικό έναντι των Οθωμανών και η μεγάλη αμυντική αξία των λιμανιών της Ελλάδας αποτέλεσαν βασικούς παράγοντες για τη δημιουργία συμμαχίας μεταξύ των τριών Μεγάλων Δυνάμεων για να προασπίσουν καλλίτερα τα

εμπορικά συμφέροντά τους έναντι της αχανούς Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και της φίλης και συμμάχου προς αυτήν Αυστροουγγρικής Αυτοκρατορίας.

Η αμυντική αξία της Πελοποννήσου και των νησιών αποτελούσε το «συγκριτικό πλεονέκτημα» της Ελλάδας για τις Μεγάλες Δυνάμεις.

Αντίθετα πολύ μικρής αξίας γι' αυτές τις Δυνάμεις ήσαν οι παραγωγικές δυνατότητες σε πρώτες ύλες της Ελλάδας, καθώς ήταν μια χώρα σε πλήρη εξάρτηση από μια πολύ καθυστερημένη και με πολύ μικρούς κλήρους αγροτική οικονομία. Εξάλλου τοπολύ μικρό μέγεθος της ελληνικής αγοράς και η απομόνωσή της από τις μεγάλες αγορές της κεντρικής και δυτικής Ευρώπης δεν έκανε ενδιαφέρουσες τις μεγάλες ξένες επενδύσεις πριν από το 1860, όταν ξεκίνησαν τα πρώτα μεγάλα έργα για σιδηροδρομικές μεταφορές, σχεδόν 30 χρόνια μετά το Βέλγιο.

7. Η Οθωμανική Αυτοκρατορία αποδείχθηκε στρατιωτικά ανεπαρκής να αντιμετωπίσει μόνη της την Ελληνική Επανάσταση, τον πόλεμο με της Ρωσία (1828-1829) και στη συνέχεια τον πόλεμο με την Αίγυπτο. Η συμμαχία με την Αίγυπτο αποδείχθηκε «ευκαιριακή», καθώς η τελευταία έκανε μεγάλη προέλαση μέχρι τη Μικρά Ασία, η οποία ανεκόπη με τη βοήθεια των Βρετανών προς την Υψηλή Πύλη.
8. Η μείωση της διεθνούς επιρροής της Αυστρίας μέσω του μηχανισμού του Συνεδρίου της Βιέννης – ως αποτέλεσμα της ανεξαρτησίας της Ελλάδας και της αποδυνάμωσης της Ιεράς Συμμαχίας – αποδυνάμωσε και την ανταγωνιστικότητα της Αυστρίας ως προς την Πρωσία. Τελικά, μετά από ένα κεραυνοβόλο πόλεμο, η Αυστρία θα βρεθεί εκτός της Γερμανικής Συνομοσπονδίας (1866) για να γίνει η Πρωσία κινητήρια δύναμη δεκάδων γερμανικών κρατιδίων.
9. Η συντριβή της τουρκοαιγυπτιακής αρμάδας στο Ναυαρίνο ήταν η απαρχή της αυτονομίας της Αιγύπτου από την Υψηλή Πύλη μετά από ένα τριετή πόλεμο, για να αυτονομηθεί η Αίγυπτος με το καθεστώς του χαβιδάτου. Αυτή η εξέλιξη είχε τις ακόλουθες συνέπειες:
 - Μετά το 1830, ακολουθώντας το παράδειγμα της Αιγύπτου, η Τυνησία χάραξε το δρόμο της πολιτικής αυτονομίας της από την Οθωμανική Αυτοκρατορία.
 - Το 1830, με αφορμή την πειρατεία, η Γαλλία απέκλεισε τη φιλο-οθωμανική Αλγερία, για να την μετατρέψει σταδιακά σε προτεκτοράτο.
 Έτσι, με την Ανεξαρτησία της Ελλάδας και την αυτονόμηση της Αιγύπτου, Αλγερίας και της Τυνησίας αποδυναμώθηκε σχεδόν πλήρως ο έλεγχος της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας σε ολόκληρη τη Μεσόγειο σε όφελος κυρίως της Βρετανίας και της Γαλλίας.
10. Από το άνοιγμα των «εμπορικών δρόμων» της Μεσογείου τεράστια οφέλη απέκρινε ο εμπορικός στόλος της Ελλάδας που απέκτησε δεσπόζουσα θέση σε Αδριατική, Μεσόγειο, Μαύρη Θάλασσα και Αζοφική. Παράλληλα αυξήθηκαν σημαντικά η πολιτική και οικονομική επιρροή του Παροικιακού Ελληνισμού στις χώρες εγκατάστασής του και οι

δυνατότητες ανάπτυξης εργασιών των Ελλήνων εμπόρων σε μια σειρά από χώρες που βρεχόνταν από αυτές τις θάλασσες.

*

Ο δρ ΚΙΜΩΝ ΣΤΕΡΙΩΤΗΣ είναι οικονομολόγος - δημοσιογράφος, τέως διευθυντής Επικοινωνίας Ομίλου ΔΕΗ και διευθυντής σύνταξης Οικονομικής Εφημερίδας Ναυτεμπορική.

Συνέταξε την ανάλυση ως μέλος της Επιτροπής του Μανιατάκειου Ιδρύματος «Η Ελληνική Επιχειρηματικότητα Βασική Κινητήρια Δύναμη της Επανάστασης του 1821»

ΦΩΤΟ 1: Η ναυμαχία του Ναυαρίνου ήταν η αρχή του τέλους στον απόλυτο έλεγχο της Μεσογείου από τους Οθωμανούς. Η σύμπτωση εμπορικών συμφερόντων Βρετανίας, Γαλλίας και Ρωσσίας οδήγησαν στη διάνοιξη και ανάπτυξη των «εμπορικών δρόμων» της Μεσογείου με «φρούριο» την Ανεξάρτητη Ελλάδα (Η ναυμαχία του Ναυαρίνου σε πίνακα του Ρώσου Ivan Aivazovsky, 1846)

ΦΩΤΟ 2: Η υπεροχή του του ελληνικού πολεμικού ναυτικού έναντι του τουρκικού συνέβαλε αποφασιστικά στην επιτυχία της Επανάστασης και στην προώθηση των εμπορικών συμφερόντων των Ευρωπαίων στη Μεσόγειο. (Ο πίνακας του Νικηφόρου Λύτρα αναπαριστά τον Κωνσταντίνο Κανάρη να βάζει φωτιά στην τουρκική ναυαρχίδα)

ΦΩΤΟ 3: Ο Μεχμέτ Αλί της Αιγύπτου δημιούργησε ένα σύγχρονο πολεμικό ναυτικό και στρατό χρησιμοποιώντας εμπειροπόλεμους Γάλλους αξιωματικούς. Αφού προσπάθησε ανεπιτυχώς με τον Ιμπραήμ να καταλάβει την επαναστατημένη Ελλάδα, ο Μεχμέτ Αλί έκανε επιτυχημένο πόλεμο κατά της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Ο μεγάλος μεταρρυθμιστής της Αιγύπτου κατέλυσε την απόλυτη κυριαρχία της Υψηλής Πύλης στην Αίγυπτο και συνεργάστηκε στενά με τους Έλληνες για την ανάπτυξη της κλωστοϋφαντουργίας...